

„TÚL A PUSZTA MEGÉRTÉSEN” Újpagányság és a magyar ökofalvak

Bevezetés

Magyarországon az első ökofalvakat a rendszerváltás után, az 1990-es évek elején alapították. A jelenleg is létező ökofalvakat a *Magyar Élőfalú Hálózat* (MÉH) fogja össze, melynek tagjai a következők: Galgahévízi Ökofalu, Gömörszőlős, Gyűrűfű, Krisna-völgy (Somogyvamos), Magfalva (Monor), Máriahalom Biofalú, Nagyszékelyi közösség (KÖRTE), Ormánság Alapítvány (Drávafok, Markóc), Szeri Ökotanyák Szövetsége (SZÖSZ, Ópusztaszer és Pusztaszer környéke), Természetes Életmód Alapítvány (TEA, Tata-Agostyán) és Visnyeszéplak.¹

Az ökofalvak többsége ún. „szándékolt” vagy „megalkotott” (*intentional*) közösség, azaz: egy kisebb-nagyobb csoport tudatos törekvéseként létrehozott faluközösség. Céljuk a természeti környezetükbe a lehető leghatékonyabban és károsítás nélkül illeszkedő települések létrehozása. Lakóik ennek elérése érdekében vegyszermentes gazdálkodást folytatnak, az építészetben, hulladékkezelésben, szennyvíztisztításban természetbarát technológiákat alkalmaznak, és megújuló energiaforrásokat használnak. Visszafogott fogyasztásra törekednek, ami a természeti erőforrásokkal való takarékoskodás mellett az újrahasznosítás elvét is magába foglalja. Szeretnének helyben megélni, kereskedni, kapcsolódni; autonómiára és önellátásra törekednek.² A közösség olyan létszámát (körülbelül 300-500 főt) tartják ideálisnak, ami az egyén számára még áttekinthető, ahol a szoros ismeretségen alapuló kapcsolatháló az egész települést áthatják, behálózák.³ Legtöbbjük a zöld ideológián túl másféle – vallási/spirituális – ideológiára is alapoz (történeti vallások, új vallási mozgalmak, New Age, hagyományőrzés), és ebbe a sorba illeszkedik az újpagányság is.

A magyarországi ökofalvak egyikéről sem állíthatjuk, hogy újpagány közösség lenne, azt azonban igen, hogy világméretben megtalálhatók az újpagány jelenségkör elemei és hivatkozási alapjai. Tanulmányomban a hazai ökofalvakban legmarkánsabban megmutatkozó, az újpagányságban is fellelhető elemeket mutatom be.

1 A MÉH-ről lásd: <http://www.elofaluhalozat.hu>

2 Ehhez lásd Taylor, N., 2000.

3 Valószínűleg egyetlen ökofalu sem létezik, amelyik teljes egészében megfelelné a definíciónak – erre maguk a definiálók is figyelmeztetnek –, a legtöbb meghatározás tehát nem a meglévő ökofalvak szintézise, hanem sokkal inkább célkitűzéseket, irányokat fogalmaz meg. Az ökofalu-definíciókhoz lásd Borsos Béla összefoglalását, Borsos Béla, 2007. 22-26. Az ökofalvakról összefoglalóan lásd még Farkas, 2012b.

Fogalmi keretek

Az alábbiakban röviden bemutatom azokat a fogalmakat, amelyek lehetséges keretet nyújtanak az ökofalvak természethitének megértéséhez és bemutatásához.⁴ Kifejezetten azokra fókuszálok, amelyek a természethit és a zöld gondolat felől közelítenek, tehát nem fogom bemutatni például az újpogányság fogalmát, aminek ismerete ebben a tanulmánykötetben egyébként is evidencia.

A zöld mozgalmakat vizsgáló kutató, Bron Taylor „zöld vallásnak” (*green religion*) nevezi a történeti vallások ún. „zöldülését”: a vallásos környezettudatos-ságot, azt az etikai alapvetést, miszerint a környezettudatos viselkedés vallásos kötelesség. Ugyanő megkülönbözteti, és „sötétzöld vallásnak” (*dark green religion*) nevezi azt a szemléletet, amelynek fő tézise, hogy a természet maga a szent, és ebből kiindulva szükséges a tisztelete és védelme. Ide sorolja az animizmust, a panteizmust, a pogány hitrendszereket, illetve a neopogány mozgalmakat, az ún. természeti vallásokat és a hozzájuk szorosan kapcsolódó hagyományos ökológiai tudás-képzetet (*traditional ecological knowledge*), a New Age mozgalmat és bizonyos új vallási mozgalmakat (lásd TAYLOR, B., 2010b. 1. o.). Bron Taylor javasolja az *öko-spiritualitás* terminus használatát is. Ez a meglehetősen tág fogalom kitűnően alkalmazható arra a – konkrét valláshoz és egyházhoz nem köthető, természetközpon-tú – spiritualításra, amely – a kutatások szerint – egyre erősebben jelen van a környezettudatos gondolkodásban (lásd TAYLOR, B., 2010b). Bron Taylor a következőképpen határozza meg a fogalmat: az öko-spiritualitás lényege a természethez tartozás mély átérése, minden lény azonos értéke és szoros, kölcsönös függése egymástól. Az öko-spiritualításra gyakran panteizmus és általában holisztikus szemlélet jellemző. „Hívei” ököcentrikus környezeti etikát vallanak, azaz: az embert nem a teremtés csúcának, hanem csak egy szereplőjének tekintik a sok közül, aki szorosan függ a természettől, és ő maga is kölcsönhatásban áll minden más létezővel. Ez pedig a mindennapok gyakorlatára is visszaható, igen erős felelősség-tudatot alakít ki az egyénben. Bron Taylor szerint a környezeti (*environmentalista*) mozgalmaknak nevezett mozgalomegyüttes világnézeti alapjait is öko-spiritualitás adja,⁵ de a hagyományos vallások hívei is gyakran beépítik világképükbe ezt a fajta etikát (lásd TAYLOR, B., 2010a, 2010b). A hazai ökofalvakban szerzett kutatási tapasztalataim is azt mutatják, hogy ezek a hitrendszerek, vallásosság-típusok a gyakorlatban nem, vagy csak igen nehezen választhatók szét (ehhez lásd FARKAS, 2012a).⁶

Az újpogányság kapcsán újabban elterjedt a természetvallás (*nature religion*) fogalma. Bár maga a terminus nem új, az újpogányság vizsgálata során új tartalmat

⁴ Ezek egy részét már bemutattam egy korábbi, az ökofalvak vallásosságával foglalkozó tanulmányomban is (Farkas, 2012a).

⁵ A néprajz-antropológia tudományon belül mindezekkel az ökológiai antropológia, az ún. environmentalista antropológia és a spirituális ökológia foglalkozik, ehhez lásd Borsos Balázs, 2004; Guha, 2000; Kay, 1993.

⁶ Ahogyan egyébként Bron Taylor is csak az elméleti alapvetés érdekében igyekszik meghatározni vallás, hit, spiritualitás illetve zöld és sötétzöld vallásosság lényegét. Lásd Taylor, (2010b. 1.).

is nyert. Használói alapvetően minden olyan vallást beleértenek, amelynek része a természet mély tisztelete és az ezt megnyilvánító gyakorlat (erre utal Catherine Albanese könyvének címe is: *Nature Religion in America: From the Algonkian Indians to the New Age*. Albanese, 1991), mégis, leginkább a törzsi vallások kerülnek itt felsorolásra, illetve a szerzők emellé sorakoztatják fel a pogány tradíciókat fel elevenítő modern vallási mozgalmakat: az újpogányságot, a neosamanizmust, a wiccát, New Age-csoportokat, sőt Peter Beyer ide sorol bizonyos, a történeti egyházakon belül jelentkező megújulási mozgalmakat is (BEYER, 1998. 17.). Beyer a fogalmat “hasznos analitikus absztrakciónak” (*useful analytical abstraction*) tartja, amely alkalmazható “minden olyan vallásos hiedelemre és gyakorlatra, amelynek hívei a természetet az isteni, a szent, a transzcendens, a spirituális erő – vagy nevezék bárhogyan is – megnyilvánulásának tekintik.” (BEYER, 1998. 11.).

Az ökofalvak újpogány jegyeket mutató spirituális meghatározottsága kapcsán kézenfekvőnek tűnhet az *ökopogányság*-terminus használata. A külföldi szakirodalomban⁷ azonban már foglalt a fogalom (*eco-paganism*), méghozzá a környezeti aktivista újpogányokra.⁸ A szerzők a következőképpen határozzák meg az ökopogányságot:⁹ az ökopogányság a jelenkori pogányság egyik ága, az ökopogányok olyan környezeti aktivisták, akik valamelyik újpogány közösséghez tartoznak, akik spiritualitásukat környezetvédelmi akciókkal és az ellenállás rítusaival is kifejezik, a természet szentségébe vetett hitük politikai elkötelezettségben is megnyilvánul (HARRIS é.n., 2008, 2009; LETCHER, 2003. 65.; PARTRIDGE, 2005). Az ökopogány hitvilág gyökerei a környezeti filozófiákban (elsősorban a mélyökológiában és az ökofeminizmusban),¹⁰ a jelenkori pogányságban és a törzsi vallásokban egyaránt megtalálható található. (HARRIS, 2008; PARTRIDGE, 2005. 73.) Letcher szerint a tipikus ökopogány egy olyan barkácsoló (*bricoleur*), aki egyaránt hisz a ley-vonalakban (a Földet behálózó energia-vonalak), az ok és okozat buddhista ideájában, a neosámán kozmológiában és a reinkarnációban. (LETCHER, 2003. 80.) Partridge szerint az ökopogányság valójában egy ernyő-fogalom, amely magába foglalja a legkülönbözőbb ökológiai ellenállási mozgalmakon belül jelentkező spiritualitások és attitűdök széleskörű sorát (PARTRIDGE, 2005. 73.). Ő két fő irányvonalat különböztet meg az ökopogányságon belül: egyrészt azokat az ökopogányokat, akik a mélyökológia és – a szerző fogalmával – a „spirituális eklekticizmus” felől érkeznek, olyan barkácsolók, akik a New Age-ből, a wiccából, a neosamanizmusból, a druidizmusból, az Istennő-kultusból (*Goddess spirituality*), a teozófiából, a buddhizmusból, a Szivárvány-mozgalomból, a hippy-mozgalomból, az emberi erőforrás mozgalmakból (*human potential movement*) és a helyi folklórból egyaránt merítenek, és ezeket kombinálják egy pogány képzetkör körül. (PARTRIDGE, 2005. 73.) Másrészt Partridge megkülönbözteti azokat a pogány

7 Az ökopogány aktivista mozgalmak magyarországi vizsgálatáról nem tudok.

8 Az egyik leghíresebb ökopogány mozgalom a brit Dragon Environmental Network, amit a fent sorolt szerzők közül is többen vizsgáltak (lásd Letcher, 2003).

9 Az ökopogányságnak általában és az egyes ökopogány mozgalmaknak kiterjedt szakirodalma van, ennek bemutatására itt nem vállalkozom.

10 Környezetfilozófiai irányzatok. Ehhez lásd: Tóth I., 2003.

aktivistákat, akik kifejezetten egy konkrét pogány tradícióhoz kapcsolódnak (egyszóval nem barkácsolók).

Tehát a szakirodalom szerint az ökopogány egy olyan környezeti aktivista, aki az újpogány tradíció követője, és környezetvédő akcióiban is integrálja újpogány hitét és gyakorlatát (természeti lények segítségül hívása, pogány rítusok az akció helyszínén, Föld-energiák használata stb.). A magyar ökofalusiak ilyen értelemben nem tekinthetők környezeti aktivistának,¹¹ tehát a terminus nem alkalmazható rájuk. Hitrendszerük ugyanakkor számos kapcsolatot mutat az ökopogányság jelenségével.

Ahogy a bevezetőben említettem, a magyar ökofalvak egyike sem nevezhető újpogány közösségnek, egyik ökofalunak sem képezi alapvető ideológiáját, a közösség életét kizárólag meghatározó világképét az újpogányság (úgy, ahogyan például a Krisna-hit lényegében meghatározza Krisna-völgy ökofalut). Ugyanakkor az ökofalu-konceptió egyik központi eleme a természet mélyesges tisztelete, az egész ökofalusi életmód a természeti környezetünkért (és a jövőért) való aggodalomra és a tenni akarásra épül. Mindebből pedig magától értetődően következik, hogy a problémák racionális felismerésén és kezelésén túl az ökofalusi gondolkodásban és gyakorlatban megjelenik az irracionális is. Az ökofalvakra jellemző rendszerszemlélet, a rendszer-elméletek ismerete és alkalmazása, a technológiai fejlesztések és az aktuális tudományos eredmények ismerete (és újabbak alkotása)¹² mellett ebben a világképben megfér – sőt, valójában szervesen illeszkedik – az, amit ők maguk leginkább *természethit*ként szoktak meghatározni:

„KI: Ha azon kezdek el gondolkodni, hogy mi az a közös platform, ami most, 20 év leteltével is létezik a gyűrűfűiek között, van-e olyan, amiben ma is, feltétel nélkül minden gyűrűfűi egyetért – igen van, valamiféle természethit, ami tényleg messze van vallástól és egyháztól, viszont valószínűleg minden egyéb ismérvét a hitnek magában foglalja.

FJ: Mit értesz természethit alatt?

KI: Hmmm! Hit alatt valami afféle tiszteletet, ami már túlmutat a racionális módon megközelíthető dolgokon. Ekképp értve: természethit a természeti dolgok, jelenségek, összefüggések, rendszerek tisztelete. Messze túlmutat a pusztá 'megértésen', valami nagyon más." (2013)¹³

11 Legalábbis nem abban az értelemben, ahogyan az angolszász szakirodalom érti. Azt viszont érdemes megjegyezni, hogy egy-egy környezeti akcióban ők is megmozdulnak. Így például a Bükösdre tervezett cementgyár ellen szervezett tiltakozásban a közeli Gyűrűfű egyes lakói is kivették a részüket.

12 Az ökofalvakban nem egy tudományos munkát is végző lakost is találunk, akik előadásokkal, írásokkal maguk is hozzájárulnak az agrártudományi-, ökológiai-, fenntarthatósági- stb. tudományos diskurzusokhoz.

13 Tanulmányom primer forrásait az ökofalvakban végzett többéves antropológiai terepmunka, interjúk és levelezések képezik. Az ökofalusiaktól származó idézetek végén a beszélgetőtárs/levelezőtárs nevének kezdőbetűit és a beszélgetés évszámát adtam meg.

Ami magának az újpogány terminusnak a használatát illeti: a magyar ökofalusiak nem nevezik magukat (új)pogánynak (én legalábbis sosem hallottam), ehelyett inkább konkrét irányzatot jelölnek meg („csinálok a sámános dolgaimat”, „ott erős az ősmagyaros vonal”). Mindazonáltal a természethittről való beszélgetésekben gyakran felmerül a pogány tradíció kérdése, és olyan – általuk is gyakorolt – rítusokat sorolnak (húsvéti locsolkodás, tűzgrás stb.), amelyeket pogány örökségnek tekintenek. A pogány hit és a természethit kifejezéseket időnként szinonimaként használják („Még a keresztény szokások is telistele vannak pogány/természethitű utalásokkal, csak ki kell tudni hámozni őket.” KI, 2013).

A magyar ökofalvakat vizsgálva nem (sem) találunk egységes természethit és ahhoz kapcsolódó gyakorlatot, az újpogányság jelenségére igaz pluralizmus és brikolázs itt is jellemző. Az újpogánysághoz köthető hit és gyakorlat gyakran leginkább individuális szinten jelenik meg, egyénekhez köthető, egy-egy ökofalun belül egyének, esetleg kisebb csoportok érdeklődési körében lelhetők fel elemei. De itt is számtalan irányzat hatásával találkozhatunk, az egyének annyira sokszínű, változatos vallási elképzelésekkel rendelkeznek, hogy igen nehéz általános elemeket megragadni. Az egyéni interpretáció kifejezetten jelentős ebben a jelenségben, így gyakran még az azonos irányzatokhoz tartozók hiedelemrendszerének és gyakorlatának vizsgálata során is kénytelen a kutató lemondani az általánosításokról. Ezért én most néhány jellemző elemet kiragadva igyekszem bemutatni a jelenséget. Fő vezérfonalunk a Föld lesz.

Természet, rítusok, energiák

Ahogy az már elhangzott, az ökofalu-koncepció alapja a természettel harmóniában élés, ami egyenesen vezet el a természet tiszteletéhez, és a természet sajátos értelmezéséhez, egy sajátos látásmódhoz, ami ismét nem csak az ökofalusiak sajátja, de az ökofalvakban mindenhol jelen van. E természetfelfogás szintén nagyon széles – képzeletbeli – skálán mozog: míg az egyik végén azokat helyezhetjük el, akik egyszerűen csak egységben érzik magukat a természettel, minden élő egyenlő értékét vallják, addig a skála másik végén azok állhatnának, akik a természeti elemekben önálló entitásokat, szellemeket, tündéreket tisztelnek, és velük különböző módokon kommunikálnak. Ebben a sokszínű világképben egy valami egészen biztosan összeköti az ökofalu-lakókat, és ez a Föld bolygóról való gondolkodás.

Az ökofalvak mindegyikében megtalálható a Föld tisztelete, és gyakori hivatkozási alap a Gaia-hipotézis, amit – úgy vélem – a posztmodern természethit egyik legnagyobb hatású elemének tekinthetünk. A Gaia-hipotézis James Lovelock NASA-kutató nevéhez kötődik, aki *Gaia: A New Look at Life on Earth* című 1979-es munkájában a Földet egy önmagát irányítani és regenerálni képes, önálló entitásként, élő rendszerként határozta meg, ami/aki olyan mértékű önszabályozó

képességgel rendelkezik, hogy élőlénynek tekinthető. Lovelock a Gaia-névvel kapcsolta be a Földistennő/Földanya-képzetekbe hipotézisét (LOVELOCK, 1979, 1990).¹⁴

A Föld Gaiaként, vagy még inkább Földanyaként való emlegetése bevett gyakorlat az ökofalvakban, a róla való beszéd a Lovelock-i hipotézist kombinálja a természeti népek, vagy az ókori mitológiák Földistennő-képével. A Föld ebben az elképzelésben kétféle lehet: egyfelől Földanya, aki táplálja a rajta élőket, így az embereket is, másfelől az a Gaia, akinek „mindegy az ember”, aki számára az ember csak egy élőlény a sok közül. Az ökofalvak Gaia-képzetében benne foglaltatik az ember mint „egy a sok közül” tudata, illetve a Föld mint egy gigantikus élőlény tisztelete („*Én vagyok a kisebb, a gyengébb, ígykszem alkalmazkodni.*” KI, 2013).

A Gaia-hit, amely összeköti, egybefogja a Földön létező összes élő és élettelen entitást, természetesen módon vezet el egy sajátos, ún. *kiterjesztett közösség-felfogáshoz*,¹⁵ illetve – Manuel Castells fogalmával: – a globális zöld identitáshoz (CASTELLS, 2006. 2013-240.). A kiterjesztett közösség-felfogásba az embereken túl beletartoznak az adott ökoszisztémában élő egyéb élőlények is, és az ökológiai elvekre alapozó, globalitásban gondolkodás jegyében akár az egész Föld élővilága. Ahogyan egy beszélgetőtársam megfogalmazta:

„Maga a közösségérzés számomra azt jelenti, hogy én közösséget tudok érezni nem csak a szomszéddal, hanem az afrikai kisgyerekekkel is, akinek nincs ivóvíze. [...] Ha azt mondjuk, hogy közösségben élünk a növény és állatvilággal, és társai vagyunk egymásnak itt a világban, akkor egy eltérő világ fog létrejönni e köré a gondolat köré. Úgyhogy azért szoktam mondani, hogy a közösségérzés, az nem egy humán érzés csak.” (HL, 2009)

A Földről való gondolkodásban megmutatkozik az ökofalu-konceptió egy másik tézise, a rendszerben gondolkodás alapelve is, mely szerint az egyirányú bemenet–kimenet modell helyett a ciklikusság elvét kell alkalmazni – amire szintén a természet szolgáltatja a mintát.¹⁶ A rendszerben gondolkodás elve azt is evidenciaként kezeli, hogy a Földön található élők és élettelenek egy összetett rendszert alkotnak – beleértve a Földet mint önálló entitást is –, ily’ módon az egyes elemek működése kihat az összes többi rendszer-elemre. A rendszerben gondolkodás a pragmatikus modellek és praxis mellett vallásos-spirituális képzetekben is holisztikus szemlélethez vezet el az ökofalusiakat, és az ember beillesztése a természetbe, és szerepének meghatározása ennek keretében történik

14 A Gaia-hipotézishez lásd Tóth I. János: James Lovelock és a Gaia-elmélet (Tóth I., 2003. 102-121. o.). A Gaia-teória politikai hatásáról lásd Litfin, 2005.

15 A kiterjesztett közösség fogalmához lásd Kasper, 2008.

16 Lásd az ökofalusiak által gyakran hivatkozott víz-példát: a mai háztartásokban a víz (ki tudja, honnan) beérkezik egy csőrendszeren, majd – korlátlan használat után – egy másik csőrendszeren távozik a szennyvíztisztító telepekre. Ezzel a módszerrel rengeteg víz, azaz nélkülözhetetlen és fogyóban lévő természeti erőforrás vész kárba. A ciklikusságra – és autonómiára alapozó – modellben a vizet lehetőleg a saját közvetlen környezetünkben nyerjük (kút), azt, amíg csak lehet, többszörösen újrahasználgatjuk (a mosásból keletkező, vegyszereket nem tartalmazó szürkevizet pl. locsolásra, wc-öblítésre), majd a végén, biológia módszerekkel megtisztítva, visszaengedjük a természetbe, például nádgyökérszűrő szennyvíztisztítóba, ahol a víz egyrészt a tóban élő növényeket táplálja és azokból (nyárfa) tüzifa lehet, illetve elpárolog a légkörbe.

meg. A természet körforgásába bekapcsolódva, a természettel, minden létezővel és Földanyával harmóniában lévő emberi lét megvalósítása alapvető vágy és törekvés az ökofalvakban. Ez azonban szintén nem csak a mindennapi gyakorlat szintjén, az ökológia elvek mentén működtetett életmódban valósul meg, hanem a kozmikus rendbe való spirituális bekapcsolódással és a természeti elemek vallásos tiszteletével is. A következőkben erre mutatok be néhány példát.

Bizonyos kiemelt jelentőségű földfelszíni formák, táji elemek, vagy éppen növények a hazai ökofalvakban is fontos szereppel bírnak, még ha nem is kapnak mindenütt – a kívülről származó számára is – feltűnő megjelölést, és ha nem is nevezik meg őket a szent hely-terminussal. Ilyen kiemelt hely Gyűrűfű Bükkapó, egy – a helyiek tudomása szerint – több mint 200 éves bükkfa, és annak párja, egy szintén igen öreg tölgyfa. Mivel Bükkapó van közelebb a településhez, ő a látogatottabb fa: a tanösvény egyik állomása, a vendégeket szinte mindig elviszik hozzá, gyakran tartanak ott fa-ölelést, és mindezt nem csak azért, mert valóban hatalmas és gyönyörű fáról van szó, hanem a hely és a fa „ereje” miatt is:

„A természet rítusoknak van mindig egy olyan oldala: eggyéolvadás, mint a szerelemben. Ha ez sikeres, akkor valószínűleg a hétköznapokban is sikeres lehet (a szántás, vetés, betakarítás stb.). A fa-ölelés saját magunknak szól: a fa az erő jelképe, (esetleg a férfi erőé is), ebből erőt, energiát lehet meríteni.” (KI 2013).

Ez a gondolkodás a mágikus gondolkodás pragmatikusságát idézi: a természeti rítusok – amellet, hogy a természettel való rituális egybeolvadást is célozzák – gyakorlati hasznot is hozhatnak (jó termést, energiát, férfi-erőt stb.).

Az agostyáni ökofalu közelében a Szent László-domb kap kiemelt szerepet: a dombnak pozitív földsugárzásai miatt gyógyító hatást tulajdonítanak.¹⁷ Az agostyániak számára kifejezetten fontos, hogy a *Via Margaritarum* (Gyöngyök Útja) zarándokút¹⁸ az ő területükön is áthalad (a zarándokút egyik szállása az ökofalu szálláshelye, az „*autentikus, külső megjelenésében középkori ispotály*”),¹⁹ ami a hely erejét jelzi, és egyben erősíti is azt. A Gomba és Monor közötti Magfalván pedig a hely jó energiáit és egyben a közösség világvégét jelzi látványosan a fából készített, hatalmas szentkorona.²⁰ Magfalva alapítójától többször hallottam, hogy az ismerősei gyakran csúfolják kedélyesen, amiért megvette a Kárpát-medence legnagyobb „homokozóját” (homokos, akácos területről van szó), de az

17 Bár nem olyan erőset, mint a Magyarországon talán leghíresebb, Tápiószentmárton melletti Attila-dombnak, annak inkább csak a kistestvére az agostyáni gyógyító domb „energia-szökőkútja”.

18 A *Via Margaritarum* (Gyöngyök Útja) Mátraverebélyt Máriacellel összekötő 760 kilométeres zarándokút Középkori zarándokutak vonalát követi, és célja a középkori magyar zarándokhagyományok feltárása és a jelenkorhoz adaptálása. <http://www.viamargaritarum.info/?q=hu/taxonomy/term/8>. Letöltés ideje: 2013. november 12.

19 Lásd: <http://www.viamargaritarum.info/?q=hu/node/85> Letöltés ideje: 2013. november 12.

20 A különböző energiák – legyen az földi vagy égi isteni energia, a Földet behálózó különböző energia-mezők és sugárzások (Ley-vonalak, Hartmann-sávok) – ismerete az ökofalvakban is megtalálható, én azonban most nem kívánok ezekkel részletesen foglalkozni. Az ilyen típusú energiákról és a hozzájuk kapcsolódó képzetekről és gyakorlatokról ír Kristel Kivari *Energy as the Mediator between Natural and Supernatural Realms* c. tanulmányában (Kivari, 2012).

energia-mérések azt mutatják, hogy nagyonis jó területre kívánnak berendezkedni, a táj nem véletlenül hívta őt magához.²¹

Az ökofalusi életreform-kísérlet nem csak a természettel való harmonikus együttélésre törekszik, hanem működőképes emberi közösségek létrehozására is. A jó közösség létrehozásának kritériumai – és egyáltalán, lehetősége – gyakori vita tárgya a közösségekben.²² Az egyik ilyen – egy levelezőlistán lefolytatott – vita során az egyik ökofalusi hozzászóló az alábbi receptet javasolta:

„Ha valaki erős/tartós közösséget akar, akkor kétféle dolgot tehet: 1. fejleszti a fizikailag közös dolgokat, intézményeket 2. lelki kötések, rituálékat teremt.” (K.I. 2010)

Az újpogányságban ismert gyakorlat, miszerint igyekeznek re-ritualizálni az emberi létezés állomásait (PARTRIDGE, 2005. 77.), az ökofalvakban is tetten érhető. Az ökofalusiak tudatosan törekszenek a közös ünneplésre, igyekeznek különböző rítusokat bevezetni a közösség életébe, és kifejezetten fontosnak tartják az évkör ünnepeinek megülését, amit a természet ciklikusságával, abba való bekapcsolódással indokolnak. Ezek egy része a többségi társadalomban is bevett ünnepek (karácsony, húsvét stb.), amelyeket azonban igyekeznek „a hagyományos módon” megtartani – amin általában a hagyományos (azaz az iparosítás előtti) paraszti kultúra ünnep-elemeit érthetjük. Másrészt további, a hagyományos paraszti kultúra részeként megismert és felelevenített rítusokat is gyakorolnak (mint például a Szent Iván éji tűzugrás). Ezen ünnepek és rítusok gyakorlása az évek során változó intenzitással történik meg, ami egyben jelzi a közösség hangulatát, „állapotát” is: számtalanszor tapasztaltam, hogy ünnepek „jönnek-mennek”, attól függően, hogy van-e, aki megszervezze, van-e elég összhang a közösség tagjai között, hogy összejöjjenek egy ilyen eseményre. Ennek elemzésére egy másik tanulmányban még érdemes lesz kitérni, itt most azonban az ünnepek, rítusok természethhez való kötődését szeretném megmutatni. Ezt a kötődést maguk az ökofalu-lakók fogalmazzák meg, az ő interpretációjukban a rítusok során a természeti elemek tisztelete (is) történik, sőt, van, aki kifejezetten természetünnepeknek nevezi ezeket az ünnepeket. E rítusok esetében nem az, nem csak az az érdekes, hogy megtartják őket, hanem az is, ahogyan értelmezik őket. Úgy vélik, hogy a rítusok vagy akár a közösség normáinak kialakítása során a hagyományos paraszti vagy törzsi kultúrákhoz képest megjelenik egy lényeges különbség: az, hogy a mostani közösségekben nem az automatizmusok vagy a kényszer, azaz nem a megkérdőjelezetlen hagyomány az, ami irányítja a közösséget, hanem a tudatos választás és a mérlegelés.

„Régen lehet, hogy sokkal több volt a formális keret, amik bejáratott keretek voltak, kezdve a komaságságtól, meg nem tudom, amik olyan szerepek voltak, amik rögzültek a társadalomban. Ezek mentén állt össze akár a faluközösség, akár

²¹ A Szeri Tanyák Szövetsége bemutatkozó szövegében is szerepel, hogy: „A táj szent helyeit, a kunhalmokat szintén szeretnénk feléleszteni, megzengetni.” (Lásd: <http://www.elofaluhalozat.hu/szosz.php>). Ezzel a közösséggel – egyelőre – nincs kapcsolat, ezért szent helyeik használatáról nincs több tudásom.

²² Ehhez lásd Farkas, megjelenés alatt.

a nagyobb közösség. És most végül eljutottunk oda, hogy a formák [t.i. a régi, tradicionális falut működtető formák] szétestek, ami nem baj! Egyáltalán nem, mert szerintem most már az a cél, hogy belülről szülessenek az igények. Ugyanezekre a kapcsolatokra, de már belülről, tehát nem egy külső erő miatt, mert meg kell felelni. Régen nagyon sok volt a megfelelési kényszer. (HL. 2009).

Bár esetükben felelevenített rítusokról van szó, úgy vélik, hogy esetükben a rítusokban egyfajta többlet mutatkozik meg: míg régen a rítusokat megszokásból csinálták, addig ma egyfajta tudatosság bújik meg mögöttük, a rítus „értése”, jelentőségének felismerése. Ebben a kontextusban a húsvéti locsolkodást a víz-elemmel (és rajta keresztül magával az étellel), a Szent Iván éji tűzgrást pedig a tűz-elemmel való összekötődésként értelmezik; és úgy tartják, hogy e rítusok a természet férfi és női princípiumaival is összekötik az embert. A napfordulók ünneplése szintén a természet körforgásába helyezi el/vissza az embert. Gyűrűfűn a falunapokat tudatosan a napfordulók idejére időzítik, és a programban az utóbbi években tűz melletti sámándobolás is szerepel.

De az évkörön túl az egyéni élet fordulóiban vagy akár egy napon belül is nagy jelentőséget tulajdonítanak a természettel való rituális összekapcsolódásnak. Visnyeszéplakon, ahol leginkább tekintenek modellként a hagyományos magyar paraszti életmódra és kultúrára, a nap ritmusát a gazdálkodás határozza meg. Ebbe illeszkedik a napi két harangozás, napkeltekor és napnyugtakor, amikor az ott élők megállnak (akár egy focimeccs közepén is), és a Nap felé fordulva imádkoznak. Ugyanitt egy asszony azt mesélte, hogy a hozzájuk kijáró katolikus pap időnként a szabadban tartja a misét, ami számára különösen fontos, mert így még közelebb érzi magát Istenhez és még inkább egynek érzi magát Isten alkotásával, a természettel. Gyűrűfűn néhány gyermeket egy – nem helyi, de a közösséggel szoros kapcsolatot tartó – sámán mutatta fel, mutatta be az őselemeknek, az égnek, a földnek, a tűznek és a víznek (és az egyik gyermek apja szerint ezért lettek ilyen talpraesett gyerekek). Egy fiatal párt pedig ugyanez a sámán adott össze egy dombon, egy fa árnyékában.

Föld, Kárpát-medence, magyarság

Az embernek a makrokozmoszba való bekapcsolására irányuló törekvés markáns példája az ökofalvakban a Föld és az ember párhuzamba állítása, egymásra vetítése. A gondolat kiindulási alapja, hogy:

„Induljunk ki abból, amit a természetben élő népek vallanak: a Föld egy hozánk hasonló, gondolkodó élőlény, csak két számmal nagyobb kabátot hord. A folyók az ő erei, a talajok a bőre, a kőolaj, kőszén a zsírja... Mi, emberek ennek a lénynek vagyunk EGÉSZséges, vagy beteg sejtjei.” (GÉCZY, „é.n.” a)

A gondolatmenet folytatása azt vázolja, hogy a Föld jelenlegi állapota pontosan jelzi, hogy mi, emberek valamit nagyon rosszul csinálunk. A városok rákos daganatok a Föld testén, és a terjeszkedő városok következménye, hogy az emberek is rákos betegek lesznek; a folyószabályozások következménye a sok

visszérbetegség, a duzzasztógátaké az érlemeszesezés stb. A Föld extrém körülmények teremtésével, például lázzal, azaz a globális felmelegedéssel próbál megszabadulni a „kórokozótól”, azaz az emberektől és így tovább (GÉCZY, „é.n.” a). Ez a hasonlat és nézet az újjogányság industriális társadalom-ellenes és urbanizáció-ellenes irányzataiba és az ökofalu városkritikájába is kitűnően illeszkedő gondolat. A párhuzam azonban nem áll meg ember és Föld sajátos viszonyának megállapításánál, hanem rámutat az ember felelősségére, a Földdel szemben elkövetett bűneire és az ebből fakadó kötelességére: Föld meggyógyítása, ennek eszköze: saját működésünk természetes pályára állítása (GÉCZY, „é.n.” a).

A mikrokozmosz és makrokozmosz e párhuzama tehát nem áll meg ember és Föld sajátos viszonyának megállapításánál, hanem rámutat az ember felelősségére, a Földdel szemben elkövetett bűneire és az ebből (tehát a párhuzamból és bűneiből) fakadó kötelességére:

„Ha az ember letér a Teremtés útjáról, megbetegszik. Ha az emberiség zöme hibásan teremt, a Föld betegszik bele. A boldogság az útján előre haladó teremtmény nyugalma. Soha ennyi beteg és boldogtalan ember nem élt még a Földön. Soha ilyen rossz állapotban nem volt még bolygónk és élő világunk. Ha utunk során azokat a mintákat és alapelveket követjük, melyeket a természet/ teremtés is használ, nem tévedünk el. Mintaként alkalmazva a Gondviselést, hazatalálunk.” (GÉCZY, „é.n.” b)

Az ökofalusi életmód, annak gyakorlati elemei (megújuló energiaforrások és környezetbarát technológiák használata, újrahasznosítás, kemikáliák kizárása, visszafogott fogyasztás stb. stb.) maguk is a természet és a Föld védelme érdekében valósulnak meg, amit a spirituális szintre emelt felelősségtudat és cselekvési terv csak tovább erősít.

Számomra azonban a legérdekesebb ebben az, amilyen szerepet ez a koncepció a magyaroknak tulajdonít a Föld meggyógyításában. Ez az elképzelés elvezet minket a „*ősmagyar-újjogány*” képzetnek nevezett jelenséghez.

Magfalva alapítója (röviden összegezve) így fogalmazta meg a magyarság szerepét a Föld gyógyításában: A Kárpát-medence egy rendkívüli táj, aminek már alakja is fontos: körbezárt, anyaöl, ami védelmezi a benne lévőket, Noé bárkája, ahol minden megtalálható, ami a túléléshez szükséges.²³ A Kárpát-medence jellegzetességei, e tökéletessége arra is utal, hogy a magyarság valamiféle feladattal bír, ez a (Teremtőtől kapott) feladata pedig a gyógyítás,²⁴ amire – többek között – a Kárpát-medencében található rengeteg kiváló gyógynövény, gyógyvíz

23 Máskor bemutatta, hogy a Kárpát-medence leképezi a tökéletesség kínai jelét, a yin-yang jelet is. A Kárpát-medence védelmező szerepére egy helyütt a csernobili atomkatasztrófa példáját hozza: a katasztrófa idején (amit akkor ő, még mint fizikus, figyelemmel kísért) a Kárpátok megvédte a magyarságot a sugárzástól, a sugárzás kikerült minket.

24 Lásd az egyik előadása címét: Géczy Gábor: *Arra születünk, hogy begyógyítsuk a Föld sebeit*. <http://www.youtube.com/watch?v=GICXorFvKHK>. Letöltés: 2013. november 12.

és gyógyító ásvány utal.²⁵ Az elgondolás megalkotója az általam (személyesen és különböző internetes oldalakon) meghallgatott előadásaiban, illetve olvasott szövegeiben hangsúlyozza, hogy a Kárpát-medencének két feladata van: a túlélés és a gyógyítás. Azaz: 1. a túlélés biztosítása a benne lakók számára, akik ily módon életben maradnak, és 2. képesek lesznek az egész világ és a Föld meggyógyítására. A teoretikus szerző a Föld – ember párhuzamot kivetíti a Kárpát-medence–magyarok relációra is,²⁶ ennek értelmében például a folyóvíz-szabályozás okozta a magyarság érrendszeri betegségeit stb. Mitöbb, a gyógyulást is a Kárpát-medencéből, annak kincseiből kaphatják meg: a magyaroknak kifejezetten csak a Kárpát-medence vizei és gyümölcsei felelnek meg, azok hasznosak a számukra, azok gyógyítják meg őket, mert ezek „azonosak” velük (GÉCZY, „é.n.” c).

A fenti gondolatmenet nem csak azért érdekes, mert a magyarságot és egy olyan ökológiai egységet mint a Kárpát-medence, azonosít. Hanem azért is, mert az ökofalvakban kiemelt fontossággal bíró helyi termék-fogyasztást és az önellátásra törekvés ideáját idézi, ennek adja egyfajta mitologikus alátámasztását. Másrészt úgy vélem, hogy ebbe az elképzelésbe kitűnően illeszkedik az ökológiából ismert, és az ökofalusiak által is használt elgondolás, a biorégió fogalma.

A biorégió egy természetes határokkal körbevett terület, táj, tájegység (Borsos B., 2007, 21.), ami az ökofalu-alapítók számára elsődleges kiindulási pont volt az ökofalvak tervezésénél. A biorégió jellemzően egy vízgyűjtő terület is, aminek teljes birtoklása elősegíti azt, hogy az ökofalu vizeibe ne kerüljön kemikália – például – a területtel szomszédos mezőgazdasági tevékenységből. Maga a Kárpát-medence is egy ilyen biorégió, aminek természetes határvonalát a Kárpátok alkotják.

Daniel Deudney *In Search of Gaian Politics: Earth's Religion's Challenge to Modern Western Civilization* c. munkájában azt vizsgálja, hogy az – alapvetően globális – ún. Föld-identitás hogyan viszonyul a nemzeti identitáshoz, és ez az új identitástípus hogyan viszonyulhat a már létező, az állam által megfogalmazott és képviselt nemzeti identitáshoz (DEUDNEY, 1995). Ebben a gondolatkeretben idézi fel a radikális environmentalista gondolkodásban felmerülő igényt, azt, hogy az embereknek valójában biorégiókban, biorégiók mentén létrejött államokban kellene élniük, ui. az adott komplett táj identitásuknak alapvető, természetes része,²⁷ és éppen ennek hiánya, az emberek „gyökértelensége”, a hely és a természet iránti érzékenység elvesztése okozza korunk környezeti krízishelyzetét (DEUDNEY, 1995. 291.). A természetes határok (biorégiók) mentén újraalkotott államok ideája nyilvánvalóan utópia, de témánkat tekintve egy nagyon fontos dologra hívja fel

25 „Van-e olyan természeti adottság a Kárpát-medencében, amely az itt élők feladatára utal? Igen, van. Ha elküldöm a gyerekem kapálni, kapát is adok neki. A feladatunkhoz – az egyén és a nemzet szintjén is – minden szükséges dolgot megkapunk a Teremtőtől. Gyanúsán sok gyógyvizünk, gyógyító ásványunk és gyógynövényünk van. Régi fűszernövényeink a világ legerősebb gyógynövényei közé tartoznak. Gyógyító ásványainkkal (zeolít, alginit...) egyszer majd termővé varázsoljuk a sivatagokat.” (GÉCZY é.n., a).

26 Géczy Gábor maga szakrális földrajznak nevezi az ember és a Föld párhuzamba állítását: „Az egész szakrális földrajz arról szól, hogy van két élőlény: az egyik élőlény az ember, a másik a Föld. És a két élőlénynek tökéletesen megegyeznek a rendszerei.” Idézet egy előadásából (GÉCZY „é.n.” c).

27 A gondolatot nem a radikális environmentalisták találták ki, ahogyan Deudney is utal rá, lásd: Montesquieu nézeteit a politikai és természetes határok egybeesésének fontosságáról, vagy Lewis Mumford gondolatait (Deudney, 1995. 292–293. o.)

a figyelmet: arra, hogy a biorégiókban való gondolkodás tulajdonképpen természetes módon kapcsolódik össze a nagy-Magyarország szétदारabolását kritizáló nézetekkel. A Trianon előtti Magyarország az az ideális biorégió, ami természetes egységet képezett, és aminek szétfűredezettsége visszahat a magyarság egészére (betegségek, önbizalomhiány stb.). Ezzel nem azt akarom mondani, hogy minden biorégióban gondolkodó ökofalusi ember szükségszerűen revizionista nézeteket vall, hanem inkább megfordítanám: a biorégió-konceptió is alátámasztja néhányuk ezirányú nézeteit.

A fenti elgondolások bekapcsolhatók még egy sajátos, ökológiai és kulturális párhuzamot mutató elképzelésbe, a genocídium–ökocídium (*genocid–ecocid*) kérdéskörébe. Az ökopogány diskurzusban gyakran felhívják arra a figyelmet, hogy a biológiai közösségek lerombolása sokszor párhuzamosan zajlott annak a népcsoportnak, kultúrának a kiirtásával is, amelyik az adott területen létezett, és azt – jó gazda módjára – használta. Ilyen volt például az észak-amerikai indiánok kiirtása és ezzel párhuzamosan az általuk használt természeti környezet lerombolása, a növény-és állatvilág kiirtása (HARVEY, 2012. 269.). Az „ősmagyar” körben ezt a folyamatot a Kárpát-medence szétदारabolásában, tökéletes egységének – és ezzel erejének – tudatos tönkretételében, természeti kincseinek idegen hatalmak általi kirablásában diagnosztizálják, és noha a genocídium nem szó szerinti fizikai népirtásban történik meg, a magyarság lelki megnyomorításával, és betegségekbe, öngyilkosságba hajszolásával végűlis megvalósul.

Visszatérve a Kárpát-medence és benne a magyarság szerepéhez: ez az értelmezés határozott küldetéstudatot jelez, emellett kifejezetten etnocentrista jegyeket is mutat, ami elvezet(het) a kirekesztő gondolkodásig, a Másik elutasításáig. Ez a Másik egyértelműen Idegenként értelmeződik, legyen az katolikus, krisnás vagy ún. kozmopolita, ez pedig kifejezetten zavarba ejtő jelenség egy olyan mozgalomban (a magyar élfalu-mozgalomban), ahol katolikus, krisnás és „kozmpolita” szereplők és közösségek egyaránt megtalálhatók.²⁸

Helyenként kimondott ellenállást szűl ez a fajta gondolkodás, másutt viszont komoly hatása van. Általánosságban mégis azt lehet mondani, hogy a ősmagyar–űjpogány képzetkör ugyan jelen van a magyar ökofalvakban, de leginkább csak bizonyos gondolatai jelennek meg. Ugyanakkor annak is vannak jelei, hogy azokon a közösségeken belül, ahol az ősmagyar és/vagy a „sámános” vonal²⁹ többé-kevésbé konkrét spirituális-vallási elveket valló közösségekben jelenik meg új, domináns ideaként, ez komoly konfliktusok forrásává válhat, a közösség

28 Néhány éve egy ökofalu-találkozón szemtanúja voltam annak, amikor Magfalva alapítója – valószínűleg – először került szembe- és párbeszédbe Krisna-völgy képviselőivel, és szemmel láthatóan meggyőzték Krisna-völgynek az önllátásban és a közösségfejlesztésben elért eredményei. Ugyanakkor azonnal belehelyezte a krisnások sikereit saját értelmezési keretébe: úgy vélte, hogy az Indiában mára már elkorcsosult kasztrendszer a Kárpát-medencébe bekerűlve, a Kárpát-medence energiáinak köszönhetően, azonnal megtisztult, ezért sikerűlt a Krisna-hívőknek a kasztrendszer eredeti, még tökéletes formáját, az igazi védikus társadalmat itt megvalósítani.

29 A kettő nem feltűlenül fed egymást, a „sámános vonalnak” vannak nem az ősmagyar-irányzathoz kötődő ágai is. Az egyik faluban „szivárványosoknak” nevezik őket, mivel bizonyos kötődésűk van a nemzetközi Szivárvány-mozgalomhoz.

megosztottságához vezethet. Ennek a – viszonylag új – jelenségnek a vizsgálata még várat magára.

A magyarság szerepének ekképpen hangsúlyozása pontosan illeszkedik abba a jelenségkörbe, amit Szilárdi Réka a magyar újpogány mozgalmak sajátosságaként határozott meg, azaz: kisebbség-tudattal bíró, de ugyanakkor hivatástudatra alapozó, hangsúlyos nemzeti identitás egyfelől, és az újpogány mozgalmakra általában jellemző pluralizmus elutasítása másfelől (SZILÁGYI és SZILÁRDI, 2007. 79.). Christopher Partridge 2005-ös munkájában rámutat arra, hogy az újpogány mozgalmakban mintha egyre erősödne – ahogyan ő fogalmaz – a geográfia meghatározottság (*eco-enchantment geographically filtered*), azaz, hogy az adott mozgalom kötődést mutat a hazájául szolgáló területen korábban létezett ősi tradícióval (az aboriginal tradíció erősödése Ausztráliában, a kelta mitológia re-interpretálása Angliában, és az őslakos amerikaiakhoz kötődő újpogányság az Egyesült Államokban, PARTRIDGE, 2005. 73.). A magyar ökofalu-mozgalomban ezt a kötődést az ősi magyar kultúra őrzőjének tekintett, hagyományos paraszti életmódhoz való kapcsolódás is jelzi/jelenti. A tradicionális paraszti ökológiai tudás hangsúlyos referenciapont, hivatkozási alap bizonyos ökofalvakban (ehhez lásd Farkas, megjelenés alatt). Ez a tudás azonban már nem található meg a jelenkori magyarországi falvakban, megtalálható ugyanakkor a Kárpát-medence archaikusabb vidékein, így Erdélyben és Moldvában. A hazai ökofalusiak közül többen rendszeresen járnak ezekre a vidékekre gyakorlati tudásért (gyógynövények, tájfajta gyümölcsök gyűjtése, tradicionális gyógyítási módok elsajátítása, zenetanulás stb.) és spirituális feltöltődésért. A paraszti kultúra ősiként való értelmezése felől is el lehet jutni a fentiekben vázolt mitikus kötődéshez a Kárpát-medencéhez.

Összefoglalás

Az újpogányság definícióit áttekintve azt tapasztaljuk, hogy mindegyik meghatározás kiemeli az újpogányság természeti meghatározottságát, azaz, hogy az újpogányok hangsúlyozzák a természet és a Föld tiszteletét, minden élőt szentnek tekintenek, és igyekeznek a természettel harmóniában élni. (Lásd többek között: ADLER, 1986, idézi SZILÁRDI és SZILÁGYI, 2007. 20.; DIZERGA, 1998; HARVEY, 1996; KIS-HALAS, 2005; SZILÁRDI és SZILÁGYI, 2007. 32.; MCINTOSH, 2004, idézi SZILÁRDI és SZILÁGYI, 2007. 20.; PARTRIDGE, 2005. 76. o.). Mások szerint az újpogányság áttekinthetlenné vált sokszínűségéből kiemelhető alapvető, közös sajátosságok egyike a környezettudatos gondolkodás és életmód (KIS-HALAS, 2005. 56.).³⁰

Ahogy arra korábban már utaltam: a magyar ökofalvakban a természet tisztelete nem csupán a természethiként értelmezett, a pogánysághoz köthető hit-elemekben és gyakorlatban nyilvánul meg. A magyar ökofalvak vallási palettáján ugyanúgy megtalálható a történeti felekezetekhez kötődő vallásosság, mint az új vallási mozgalmak, a 'maga módján vallásos'-típus, és mindegyik vallásos/spirituális elköteleződés megfogalmazza a saját természet-értelmezését, a természethez

30 Én ezt az állítást túlzott általánosításnak tartom, különösen az életmódra vonatkozóan.

fűződő viszonyát és az ebből adódó kötelezettségeit, azaz: a természet védelmét, mindennapjainak természetkímélő gyakorlatát (Lásd FARKAS, 2012a). Míg a konkrét valláshoz kötődés komplex, kidolgozott értelmezési keretet kínál (lásd Krisna-hit Krisna-völgyben), addig az ökofalvak többségében képlékeny és barkácsolt világgéppel találkozhatunk, amibe az újpogányság egyes elemei is beillesztődnek. Ezt a folyamatot megkönnyíti, hogy legtöbbször maga az adott újpogány világgép is barkácsolt világgép, és az újpogányság mint mozgalom is rendkívül sokszínű és sokrétegű.

Bár az ökofalusiak magukat nem nevezik újpogánynak, a természethitről való beszélgetésekben felmerül a pogány tradíció, a természethit gyakorlati megvalósulásakor olyan rítusokat is sorolnak, amelyeket ők maguk is pogány örökségként tekintenek. Mások ősi magyar keresztény kultúráról beszélnek, ahhoz kötik magukat, és megkülönböztetik azt a jelenkori egyházakkal azonosított kereszténységtől, amitől határozottan elhatárolódnak.

Az újpogányság meghatározási kísérlete során – úgy vélem – egyetérthetünk Graham Harvey-vel abban, hogy egy fesztivál megünneplése, vagy az évkör ünnepeinek megtartása nem definiálja a pogányságot, ahogyan a Föld megvédése sem csak az újpogánysághoz kötődik. Ugyanígy a régi vallások felfedezése és a jelenkori életbe adaptálása sem csak a pogányságra jellemző. Az újpogányság egy olyan diverz mozgalomegyüttes, ami az egész alábbi – Harvey szavával élve – „csomagot” elfogadja, integrálja: a politeizmust, az évkör-ünnepeket, a természetközpontú spiritualitást és életmódot, a kereszténység előtti ősi hitet, az ökológiát, az én-igenlést (*self-affirmation*), a pluralizmus stb. (HARVEY, 1996. 15-16.). A magyar ökofalusiak sem nevezhetők újpogánynak csak azért, mert napfordulón tartják a falunapot, mert kijárnak az őszöreg Bükkapóhoz, vagy mert a lemenő Nap felé fordulva imádkozzák el – egyébként katolikus – esti imájukat. Kívülről nehezen eldönthető lenne, hogy a minden élő tisztelete és védelme pogány jegy vagy éppen az egyén keresztény hitéből fakad. Azon túl, hogy az émikus megközelítést tartom üdvözítőek, nem is gondolom, hogy mindezt el kell dönteni. Hiszen nem létezik homogén vallásosság, még a szigorú dogmatikus renddel, szabályrendszerrel működő vallások esetében sem, hát még az olyan, kifejezetten a pluralizmusra és a brikolázsra építő világgép esetében, mint az újpogányság. Ez pedig különösen igaz – és a tipologizálás terhe alól felmenti a kutatót – a magyar ökofalvak sokszínű spiritualitására is. Marion Bowmannel egyetértve az ökofalusiakra is igaznak tartom, hogy: „A hivatalos, a népi és az egyéni elemek együttesen alkotják mindazt, ami az egyes emberek számára a vallást jelenti.” (BOWMAN, 2009. 183.) A Bowman által is használt kategória, a *kortárs integratív spiritualitás* kitűnően leírja azt a rendkívül színes, a legkevésbé sem koherens és logikus, de kétségtelenül izgalmas világgépet, amit az ökofalvakban találhatunk. Hogy az ökofalvakban az újpogányságra is jellemző elemek nem alkotnak komplett, kidolgozott rendszert, azt maguk az ökofalusiak is pontosan érzékelik:

„Ez az egész ezen a szinten határozottan nem egyház és nem vallás, csupán bizonyos szokások, rituálék, stb.” KI, 2013).

Az ökofalusiakra és az ökofalu-koncepcióra alapvetően jellemző a domináns narratívák és a többségi társadalom által preferált életmód-modellek megkérdőjelezése és újragondolása, és saját narratívák és életmód-modell kidolgozása. Ez a kérdező-mérlegelő, rendszerkritikus és a saját életét irányítani kívánó attitűd mutatkozik meg hitrendszerükben is. Az ökológiai aggodalom kiindulási pontként működhet, amely elvezeti/elvezetheti az egyént a különféle újpogány hitelemek és gyakorlatok felé. A konkrét valláshoz, egyházhoz nem kötődő ökofalusiak saját hitük megfogalmazása során gyakran nevezik magukat útkeresőnek vagy istenkeresőnek, és a tisztán racionális ökológiai gondolat megannyiszor vezeti el őket valamiféle hitrendszer irányába, amely azonban nem feltétlenül egy koherens, logikus világnézet, hanem különféle vallási-kulturális elemek összeillesztése, amelyekben valamilyen módon megnyilvánul a természethez való kötődés, az ökológiai gondolat.

Irodalom

ADLER, M.

1986 *Drawing Down the Moon: Witches, Druids, Goddess-Worshippers, and Other Pagans in America Today*. Boston, Beacon Press.

BORSOS Balázs

2004 *Elefánt a hidon. Gondolatok az ökológiai antropológiáról*. Budapest, L'Harmattan.

BORSOS Béla

2007 *Az ökofalu koncepciója és helye a fenntartható település- és vidékfejlesztésben*. PhD értekezés, PTE Természettudományi Kar, Földtudományok Doktori iskola, Pécs. http://foldrajz.ttk.pte.hu/phd/phdkoord/nv/disszert/disszertacio_borsos_bela_nv.pdf

BOWMAN, M.

2009 Glastonburytól Magyarorszáig: kortárs integratív spiritualitás és vernakuláris vallás. In: VARGYAS Gábor (szerk.): *Átjárók. A magyar néprajztól az európai etnológiáig és a kulturális antropológiáig*. Budapest, L'Harmattan, 181–208.

CASTELLS, M.

2006 *Az identitás hatalma*. Budapest, Gondolat Kiadó.

DIŽEREGA, G.

1988 Neopagans and ecology. *Trumpeter*, 5.(1) winter, 23–25.

DEUDNEY, D.

1995 In Search of Gaian Politics: Earth's Religion's Challenge to Modern Western Civilization. In: BRON T. (eds.): *Ecological Resistance Movements*. Albany, State University of New York Press. 282–300.

FARKAS Judit

- 2012a „Mindenek anyját énekelem, Gaiát, a szilárdat.” Vallás, hit és spiritualitás a magyar ökofalvakban. In: BARNÁ GÁBOR – POVEDÁK Kinga (szerk.): *Vallás, közösség, identitás*. Szeged, SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék. 279–293.
- 2012b Ökofalvak és a társadalmi fenntarthatóság. In: KUN András (szerk.): *Ökológiai lábnyomunk és a fenntarthatóság*. Öko-Völgy füzetek 1. Somogyvámos, Öko-völgy Alapítvány 17–31.
- (megjelenés alatt): „Egy tál frissen sült fánk.” A közösség „mítosza” a magyar ökofalvakban. In: *Mítoszok a modernítésben – Modern mítoszok*. Budapest.

GÉCZY Gábor

- „é. n.”a *A magyarság küldetéséről, és a Kárpát-medence szerepéről*. Letöltés ideje: 2013. 10. 31. Webcím: <http://rezgesterapia.jimdo.com/2008/09/28/%C3%A9czy-g%C3%A1bor-a-magyars%C3%A1g-k%C3%BCldet%C3%A9s%C3%A9r%C5%91l-%C3%A9s-a-k%C3%A1rp%C3%A1t-medence-szerep%C3%A9r%C5%91l>.
- „é. n.”b *Mintaként Alkalmazott Gondviselés (MAG) program*. Letöltés ideje: 2013. 11. 12. Webcím: <http://magtar.hu/oldal/mintakent-alkalmazott-gondviseles-mag-program>.
- „é. n.”c *Szakrális földrajz*. Letöltés ideje: 2013.11.10. Webcím: <http://www.magyarvagyok.com/video/29-Oktato/256941-Szakralis-foldrajz-2-3-Fold-es-ember-Geczy-Gabor.html>.

GUHA, R.

- 2000 *Environmentalism: A global history*. New York, Pearson.

HARRIS, A. P.

- é. n. *What is ecopaganism?* Letöltés ideje: 2013.11.04. Webcím: <http://www.thegreenfuse.org/harris/eco-paganism.htm>
- 2008 *The Wisdom of the Body: Embodied Knowing in Eco-Paganism*. PhD Thesis, University of Winchester, Faculty of Arts, Department of Theology and Religious Studies. Letöltés ideje: 2013.11.04. Webcím: <http://www.thegreenfuse.org/phd/more/index.htm>.
- 2009 „Sacred Ecology”, in *Paganism: Critical Concepts in Religious Studies*, (ed. DAVY, B., 2009), Routledge. Letöltés ideje: 2013.11.04. Webcím: <http://www.thegreenfuse.org/harris/sacredeco.htm>.

HARVEY, G.

- 1996 *Listening people, speaking Earth. Contemporary Paganism*. London, Hurts and Company.
- 2012 *Ritual is Etiquette in the Larger than Human World: the Two Wildernesses of Contemporary Eco-Paganism*. In: FELDT, L. (ed.): *Wilderness in Mythology and Religion. Approaching Religious Spatialities, Cosmologies, and Ideas of Wild Nature*. Berlin, Walter de Gruyter Inc. 265-293.

- KASPER, Debbie Van Schyndel
2008 Redefining Community in the Ecovillage. *Human Ecology Review*, 15.(1) 12-24.
- KAY, M.
1993 Environmentalism and anthropology. In: KAY M. (eds.): *Environmentalism. The view from anthropology*. London–New York, Routledge, 1-17.
- KIS-HALAS Judit
2005 Újboszorkány kultuszok a 20. században. Wiccától a cyberboszorkákig. *Rubicon* 2005 (7) 56–61.
- KIVARI, K.
2012 Energy as the Mediator between Natural and Supernatural Realms. *Journal of Ethnology and Folkloristics*, 6.(2) 49-68.
- LETCHER, Andy
2003 'Gaia Told Me to Do It': Resistance and the Idea of Nature within Contemporary British Eco-Paganism. *Ecotheology* 8 (1) 61-84.
- LITFIN, K.
2005 Gaia Theory: Intimations for Global Environmental Politics. In: DAUVERGNE, P. (ed.): *Handbook of Environmental Politics*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK, 502-518. <http://faculty.washington.edu/litfin/research/gaiatheory.pdf>
- LOVELOCK, J.
1979 *Gaia: A New Look at Life on Earth*. Oxford University Press, Oxford.
1990 *The Ages of Gaia: A Biography of the Living Earth*. Bantam, New York and London.
- MCINTOSH, C.
2004 The pagan revival and its prospects. *Futures*, 36.(9) 1037-1041.
- PARTRIDGE, C.
2005 "Eco-paganism". In: uó: *The Re-enchantment of the West. Vol. 2.*, New York–London, T&T Clark International. 73-80.
- SZILÁGYI Tamás és SZILÁRDI Réka
2007 *Istenek ébredése. Az újpogányság vallástudományi vizsgálata*. Szeged, JATE Press.
- SZILÁRDI Réka
2007 Posztmodern identitáskultúra a magyarországi neopogány közösségekben. *Erdélyi Társadalom*, 5. (1) 103-121.
- TAYLOR, B.
2010a Dark green religion: Preface. In: uó: *Dark Green Religion: Nature Spirituality and the Planetary Future*. Berkeley, University of California Press, ix-xii. http://www.brontaylor.com/environmental_books/dgr/preface.html#continued
2010b Introducing Religion and Dark Green Religion. In: uó: *Dark Green Religion: Nature Spirituality and the Planetary Future*. Berkeley, University of California Press, 1-12. <http://www.ucpress.edu/content/chapters/9957.ch01.pdf>

TAYLOR, N.

2000 Eco-Villages: Dream and Reality. In: BARTON, High (eds.): *Sustainable Communities. The Potential of Eco-Neighbourhoods*. London, Earthscan Ltd., 19-28.

TÓTH I. János

2003 *Fejezetek a környezetfilozófiából*. Szeged, JATE Press.

További internetes forrás: <http://www.elofaluhalozat.hu>